

APPROACHES UPON MODERN STRUCTURING AND PROTECTION ISSUES IN URBAN AND ARCHAEOLOGICAL SITES; MILAS SAMPLE

ABSTRACT

Urban conservation in Europe which is accelerated after the second World War, have started upon well-qualified, monumental structures and environmental protection. Assets associated with cities to the urban life have been provided historical continuity with preservation of the cultural assets above ground and also archaeological remains underground in time. This movement in Turkey has not started simultaneously with Europe; therefore, rich historical character of almost every Anatolian city had been started to be lost. In spite of that loss most of our cities have very rich physical and cultural layers. Recent theoretical and practical studies help to protect these structures but they were not sufficient enough as intended.

The article examines protection issues and interventions regarding archaeological layers; moreover, consisted of cultural components for historical cities experiencing modern architectural structuring process. An excavation area in an archaeological site of Milas is used as a case study on this article.

Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanları İçinde Modern Yapılaşma ve Koruma Sorunları Üzerine Yaklaşımlar; MİLAS ÖRNEĞİ

MONA PAŞAPUR
SEDA ŞAHİN

► Giriş

Modern mimari yapılaşma süreci, dünya kentlerinin tümünün yaşadığı ortak bir dönem olarak değerlendirilebilir. Ancak tarihte derin bir geçmişe sahip olan kentler için bu durum biraz daha farklılaşmaktadır.

Anadolu, doğal ve konumsal niteliklerine bağlı olarak, çok eski dönemlerden itibaren sürekli yerleşime maruz kalmıştır. Bu tarihsel süreklilik içinde Anadolu toprakları, farklı kültürel ve sosyal yapıları sahip birçok uygarlığın gelişimi için zemin oluşturmuştur. Anadolu'nun farklı bölgelerinde, değişik uygarlıkların yansıması olarak gelişen yapıları çevrelerin nitelikleri, içerikleri, dönemleri ve bu dönemlerin

bir araya gelişleri farklılaşır. Ancak "yerleşim sürekliliği" ve bunun sonucunda oluşan "fiziksel ve kültürel katmanlaşma", birçok Anadolu kentinin ortak özelliği olarak ortaya çıkmaktadır; ki bu da onları "çok katmanlı kent" olarak tanımlamayı mümkün kılar.¹

Geçmişten katmanlaşarak gelen bir kültür sentezinin izleri, Türkiye'nin hemen her bölgesinde, farklılaşan şekilleri fakat benzer içerikleriyle karşımıza çıkar. Ülke genelinde neredeyse tüm kentlerimiz, bu katmanların süzgecinden geçerek, tarihi ve kültürel varlıkları ile bugünkü kentlerin kültürel bileşenlerini oluşturmuşlardır. Bu kültürel bileşenler, sosyo-ekonomi, mimari, sanat, turizm, kültür gibi alt başlıklarla irdelenerek; bir kentin küreselleşme sürecinde yitirdikleri ve elde

ettikleri değerlendirilebilir, uygulanması gereken stratejik önerileri teorik ve pratik olarak ortaya koyulabilir.²

Çok katmanlı kentlerde, bir yandan gelişim ve yaşam devam ederken, bir yandan da tarihsel katmanlaşmanın korunabilmesi oldukça karışık ve önemli bir konudur. Bu kentlerin korunabilmeleri için kullanılan mevcut araç ve yöntemler, birçok durumda çok boyutlu sorunlar karşısında yetersiz kalmaktadır ve zaman içinde içerdikleri katmanların önemli bir kısmının yok olması ve çok katmanlı niteliklerinin yitilmesiyle sonuçlanmaktadır.³ Kentler için kültürel bileşenlerinin oluştuğu medeniyet katmanlarına, koruma ya da müdahale politikalarına ilişkin ülkemiz genelindeki eksiklikler, ilgili kurum ve bireyler için

* Öğr.Gör.Dr. MONA PAŞAPUR (Y.Mimar, Sehir Plancı), Muğla Üniversitesi, e-posta: monamikla@mu.edu.tr
Mimar SEDA ŞAHİN, e-posta: sahin_seda@hotmail.com

¹ Altınöz, A.G.B., "Çok Katmanlı Kentteki Tarihsel Katmanlaşmayı Çözümlemek: Kent Arkeolojisi", <http://www.metropolistanbul.com/public/temamakale.aspx?tmid=&mid=13>, (14.06.2010).

² Paşapur, M., Etikan, S., Çıkin, T.A., Mayıs 2010, "Multidisipliner Ölçekte Markalaşma Stratejisi Geleceğe Uzanan Bir Marka Kültür Turizm Kenti Milas Örneği", (Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.).

³ Altınöz, a.g.m.

çözumsuz bir hal almaktadır.

Bu problem karşısında bir bilimsel çalışma alanı olarak ortaya çıkan ve gelişen “kent arkeolojisi” (*urban archaeology*), çok katmanlı kentlerin geleceğini tasarlayabilmek için geçmişlerini tam olarak anlamak gerektiği görüşünden hareketle, geçmişten gelen verileri araştırarak, belgeleyerek ve değerlendirerek, tarihsel sürekliliğin devamı olarak kentin geleceğinin şekillenmesine katkıda bulunmaya çalışır.⁴

Taşınmaz kültür varlıkları, ait oldukları zaman diliminin ve toplumların fiziki çevredeki birer yansımalarıdır. Tasarım boyutunda ise, bir uygarlığın ürünü, kendinden öncekilerin yeni bir yorumu ya da yeniden yapılanması olabilmektedir. Bu itibarla makalenin amacı, kültür varlıklarının önemli bir bölümünü oluşturan kent, bu varlıkların kentsel alanda korunmaları ve kullanımları ile ilgili önerilerle planlama ve tasarım boyutu içindeki yerini tartışmaktır.⁵

Nitekim bizlere bu konuyu irdeleyen ve ülkeler boyutunda ele alma çabasına iten, Milas kentinde bir öğrenci grubu ile yapılan projelendirme çalışması olmuştur. Bilindiği üzere Milas kenti, Ege Bölgesi’ndeki önemli Karia kentlerindendir. Karia’dan Cumhuriyet’e uzanan çok katmanlı bir kentin bu medeniyet katmanlarına ilişkin korumaya veya müdahale politikalarının çözümsüzlüğü, diğerlerinden daha farklı değildir.

Bütüncül Koruma Yaklaşımları ve Kentsel Arkeoloji

1950’lerde hızlanan kentsel gelişim ve yeniden yapılanma sürecinin sonucunda ortaya çıkan kentsel baskılar, kentlerdeki tarihsel dokuların tahribatına neden olmaya başlar. Buna tepki olarak, 1960’lardan itibaren, koruma kavramının kentsel alanlardaki önemi ve etkinliği artarken; bu yöndeki kuramsal tartışmalarla birlikte proje ve uygulamalar da hız kazanır. Bu süreçte ortaya çıkarak gelişen “bütünleşik koruma” (*integrated conservation*) kavramıyla birlikte kentsel korumanın genişleyen kapsamı, kentleri doğal, yapısal, sosyal, ekonomik, kültürel ve tarihsel bütünlükleri içinde ele almayı gerekli kılmaya başlar.⁶

Kentin önemli bir bölümünü oluşturan “korunması gerekli alanlar”, mimarlık ve şehir plancılığının ortak kesitinde bulunan bir ilgi alanını oluşturmaktadırlar. Korun-

ması gerekli kültür varlıklarından oluşan bu alanlar, sadece tek yapılar olarak değil; bütünsel bir doku oluşturarak korunduklarında bir anlam kazanmaktadırlar.⁷ Korumanın anayasası olarak kabul gören 1964 Venedik Tüzüğü’nün 1. ve 14. maddeleri, kültür varlıklarının soyutlanmış tekil eserler değil, bir bütün olarak ayakta tutulmalarını ve değerlendirilmelerini öngörmektedir.⁸ Bu bağlamda korunması gerekli kentsel dokular, planlama olgusunun önemli bir alt başlığını oluşturmaktadır.⁹ Türkiye gibi 10.000 yıllık bir kentleşme sürecinin izlendiği bir ülkede, koruma planlaması özel bir öneme sahiptir. Kentsel koruma planlaması, hayata geçirilebilme boyutunda, kentsel tasarım çalışmalarından ayrı düşünülemez. Özel bir tasarım konusu olan bu alanlar, planlamanın klasik süreci ve yöntemleriyle

gerekli düzey ve ayrıntıda ele alınamamaktadır.¹⁰

Günümüzde de korunması gerekli kentsel dokuların birçoğu, diğer kültür katmanlarının üzerinde yer almaktadır. Bu açıdan, söz konusu kentler, kültürel sürekliliğin bir devamı niteliğini taşırlar. Milas da bu katmanlı kentlerden sadece birisidir. Türkiye’de 20.yüzyıl’da kurulduğu bilinen birkaç yeni yerleşim dışında hemen tüm kentlere ait geçmiş evreler, mevcut kent dokusunun altında bulunmaktadır. Modern kentler, zengin bir tarihi geçmişin üzerine yayılmışlardır. Kısaca, neredeyse tüm kent merkezleri, arkeolojik alanların üzerinde yer almaktadırlar. Bu olgu, yaşayan kentlerin gelişme, değişme gereksinimleri sırasında sıklıkla karşılaşılan bir konuyu; kentsel arkeolojiyi gündeme getirmektedir.¹¹

⁴ aynı yer.

⁵ Özcan, Z., 2006, “Planlamada Disiplinlerarası İlişkiler ve Kentsel Arkeolojinin Yeri”, *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.*, Cilt 21, No 4, s.681-687.

⁶ Altınöz, a.g.m.

⁷ Kuban, D., 2001, *Türkiye’de Kentsel Koruma*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.

⁸ *International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*, Article 1 & 14, Venedik, 1964, www.international.icomos.org/centre_documentation/chartres, (23.03.2005).

⁹ Ahunbay, Z., 1996, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, YEM Yay., İstanbul

¹⁰ Özcan, Z., Okçuoğlu, Y., 1993, “Koruma Amaçlı İmar Planlarında Kentsel Tasarımın Yeri: Divriği Örneği”, *2. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ Yay., (ed. M. Çubuk), İstanbul, s.215-220.

¹¹ Altınöz, a.g.m.

Kentsel arkeoloji, pahalı bir eylemdir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, toprak altında bulunan ve çoğunlukla bir imar eylemi sırasında ortaya çıkan arkeolojik verilerin korunması gerekli bir kent dokusunun altında yer alması durumunda, koruma kararları daha karmaşık bir durum sergiler. Yer üstü ve yeraltındaki mimari miras, birbirleri üzerinde karşılıklı bir etkiye sahiptirler. Böylesi bir durumda karşılaşılan ikilem, hangisinin korunacağı veya diğeri aleyhine öne çıkacağıdır. Oysa her birinin varlığı diğeri için bir şans, bir artı değer olarak ortaya çıkarılmalıdır. O halde sorun; bunun nasıl gerçekleştirileceği, korunması gerekli bu alanların zamanla kent bütününe nasıl ekleneneceği ve kentlilerin hayatlarındaki yer ve öneminin anlaşılmasının nasıl sağlanacağıdır.¹²

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 2005/702 sayılı karar ile değişik 1999/658 sayılı ilke kararı, kentsel arkeolojik alanları; "3386 ve 5226 sayılı kanunlarla değişik 2863 sayılı kanun kap-

lamasına giren arkeolojik sit alanları ile birlikte korunması gerekli kentsel dokuları içeren ve bu özellikleri ile bütünlük arz eden korumaya yönelik özel planlama gerektiren alanlar, kentsel arkeolojik alanlardır." şeklinde tanımlanmaktadır. Yaşayan bir kentte karşılaşılan bir arkeolojik kalıntı alanını ve bu alanda gerçekleştirilecek tüm eylemleri de betimler. İster rastlantı ile ister bilimsel bir araştırma sonucu bulunmuş olsun, bir kentteki arkeolojik alanlar planlamayı etkiler. Böyle bir durumda yeni ve özel planlama kararlarının alınması zorunludur, kimi hallerde de -olumsuz bir tutum olmakla birlikte- mevcut planlama girişimleri bu duruma uydurulmaya çalışılır.¹³

Bugün Türkiye'de kentler, hızlı kentleşme ve yenileşmenin baskısı altındadırlar. Kent içindeki arkeolojik varlıkların bulunmasıyla, daha sistematik bir yaklaşıma gereksinim olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan, planlama eyleminde de belirli veri ve çalışma standartlarının gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Bunların başında kentsel gelişim harita-

larının üretilmesi gelmektedir. Bazı haritalar, kentlerin tarih içindeki belli dönemlere ait kalıntı yerlerini açıkça gösterebilirler.¹⁴

Kentsel arkeoloji adına strateji üretebilmek için, bu bilgilerin haritalara işlenmesi özel bir önem taşır. Bir kentin kuruluş ve gelişme evrelerinin şematik bile olsa haritalaştırılması, olası arkeolojik buluntuların yerlerini işaret etmesi bakımından arkeoloji-planlama ve tasarım evrelerinin başlangıcını oluşturacaktır. Bir hafriyat sırasında karşılaşılabilecek ve korunması gerekli eserlerin olası yerleri, kent gelişim haritaları incelenerek tahmin edilebilir. Planlama sürecinde, karşılaşılabilecek eserler üzerindeki dolgu malzemesinin derinliği de önem taşır.¹⁵

Bu tür verilerin planlama sırasında baştan elde edilmesi, planın uygulamaya geçirildiği dönemde beklenmedik durumlarla karşılaşılmasını önleyecektir. Bu nedenle yerel yönetimlerin, planlama ve tasarım evresine geçmeden bu ve benzeri etütleri üretmesi veya plancıdan talep etmesi gerekir.¹⁶

Milas'ta Bir Kentsel Arkeoloji Alanı Üzerine Yapılan Çalışmalar

Çalışma alanı, Milas kenti 199 ada 271 parsel'de bir konutun inşası sırasında yapılan hafriyat kazılarında ortaya çıkan arkeolojik kalıntıları içermektedir. Bu kalıntıların projelendirme çalışmaları; Muğla Üniversitesi 2008 Bahar dönemi öğrencilerinden bir grup tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kentsel arkeolojik alan olarak nitelendirilebilecek çalışma alanında-

ki ilk izlenimlerimiz, Avrupa kentlerinde örneklerini gördüğümüz tarihi yapılar ve modern ekler birlikteliğini hatırlatmıştır. Avrupa ülkeleri gerçekleştirdikleri başarılı koruma uygulamalarıyla, tarihi kentsel ve kırsal yerleşmelerini canlı odak noktaları olarak kullanırken, geleneksel Anadolu kentleri, her yerde rastlanan yeni ve ayrıca çoğu da nitelsiz (*sonuçları son depremlerde, acı bir biçimde görül-*

düğü gibi) yapılarla hızla kimlik değiştirmektedirler. Giderek Safranbolu, Muğla gibi hemen akla gelen bir iki örnek dışında, fiziksel doku açısından Kayseri'yi Kastamonu'dan, Kula'yı Nizip'ten ya da Tekirdağ'ı Niğde'den ayırt edebilmek zor olacaktır. Bütün bu olumsuz durumların giderildiği ve kalan bütünlüklerin Batı'daki örnekler gibi korunup değerlendirildiği bir Türkiye'ye ulaşmak gerekmektedir.¹⁷

¹¹ Altınöz, a.g.m.

¹² Özcan, 2006, a.g.m.

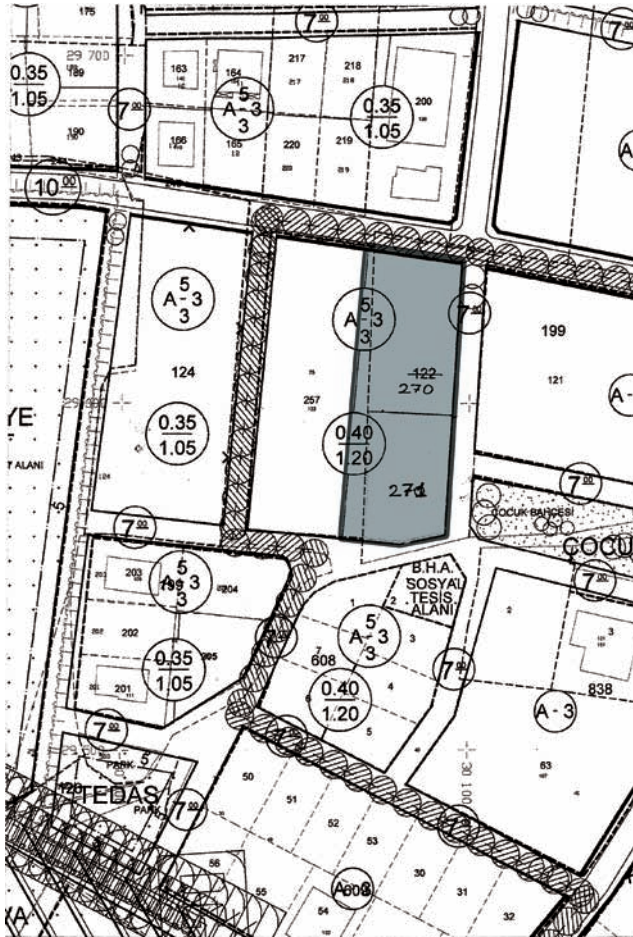
¹³ Archaeological Institute- Bulgarian Academy of Sciences, 1999, "Bulgaria", *Report on the Urban Archaeology in Europe*, Council of Europe Pub., Strasbourg, p.41.

¹⁴ Tuna, N., 1999, "Turkey", *Report on the Urban Archaeology in Europe*, Council of Europe Pub., Strasbourg, p.217-228.

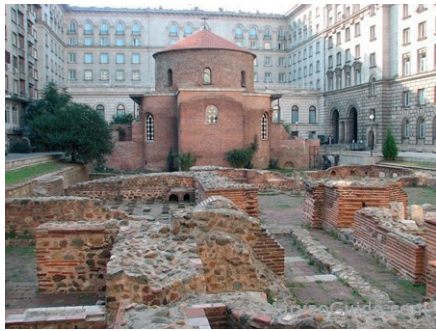
¹⁵ Özcan, 2006, a.g.m.

¹⁶ aynı yer.

¹⁷ Akin, M., Tapan, M., Sey, Y., "Tarihi Kültürel Mirasın Korunması" *Vizyon 2023 Öngörü Panelleri ,Sürdürülebilir Kalkınma*, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-13.pdf (01.20.2011).

Milas Şevketiye Mahallesi Kemerler mevkii, 270-271 parselleri gösteren İmar Planı

Sofya, St. George Kilisesi (Rotunda)
(<http://marvaogui-de.com/index.php/Bulgaria/Sofia.html>, 20.04.2010)

Sofya, St. George Kilisesi (Rotunda)
(<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?p=51541325>, 20.04.2010)

Macaristan'ın Pécs kentine ait kentsel arkeoloji ve koruma örnekleri
(<http://travel.webshots.com/album/321584404XEnBmk>, 20.04.2010;
<http://www.tripadvisor.com.tr/LocationPhotos-g274905-w2-Pecs.html>, 20.04.2010)

Atina, Acropolis Müzesi
(<http://www.cbc.ca/arts/artdesign/story/2009/02/13/acropolis-museum.html>, 20.04.2010)

Konu hakkında M.K.T.V.K.K. (Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu) tarafından, 2007 yılının Temmuz ayında belirli koruma kuramlarına bağlı kalınarak bir karar alındı. Bu kararın içeriğinde; söz konusu kalıntıların “rölövelerinin alındıktan sonra, üst seviyesine kadar kumla, kalan kısmının da toprakla doldurularak kapatılması ve parselin arkeolojik kalıntı çıkmayan kısmında inşaat yapılması isteğinin prensipte uygun olduğu; ancak parselin ifrazına esas hazırlanacak belgeler ve vaziyet planı ile öneri sınırlarının işaretlendiği haritanın Kurul’a iletilmesi ve söz konusu belgeler Kurul’a iletilmeden alanda herhangi bir inşai ve fiziki uygulamada bulunulmaması”¹⁸ konuları yer almakta idi.

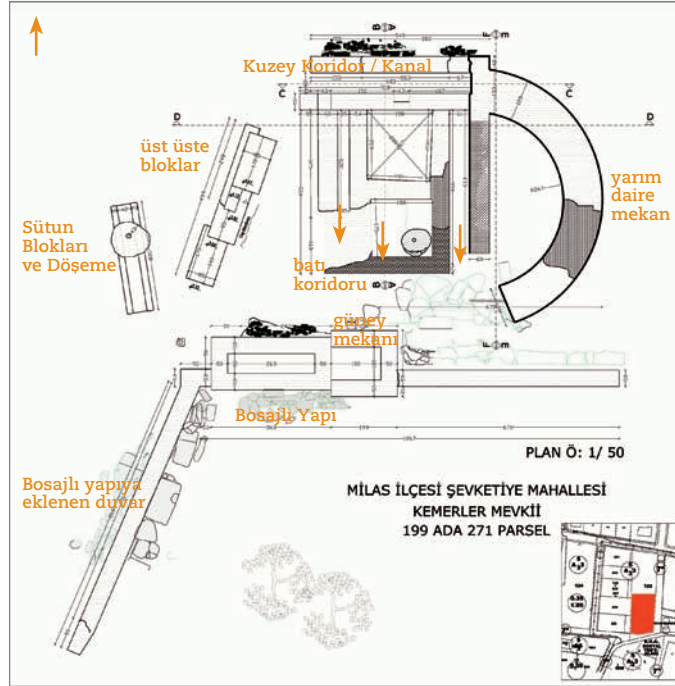
Arkeolojik kalıntılar üzerine yapılacak çalışmalar, Kurul kararına paralel hedeflerle başlatıldı. Rölöve çalışmaları devam ederken kalıntılar hakkında yapılan yazılı kaynak taramaları oldukça kısıtlı idi. Kurtarma kazıları sırasında elde edilen sikeler ve açığa çıkan kalıntılar üzerine müze yetkililerince hazırlanmış olan rapor, tek yazılı kaynaktı. Müze kontrolünde arazinin güneyinde başlanan kazı çalışmalarında, Hellenistik dönem malzemesi kullanılarak inşa edilen ve bağlantısı bulunmayan bir geç dönem duvarına rastlandı. Yapılan kurtarma kazılarında açmanın güneyinde bulunan bronz sikkenin M.S.251-253 yıllarında Roma- Volusianus dönemine ait olması, bulunan kalıntıların dönem analizleri için güçlü bir dayanak teşkil etmekteydi. Kazı alanının kuzeyinde yer alan kare planlı mekan ve bu mekanın doğusunda ki yarım daire mekanın, işlik olduğu tespit edildi. Bu mimari mekanlarda 50cm daha derine inildiğinde, künk ve kaba seramik parçaları bulundu. İşlik mekanının kuzey dış bölümünde doğu-batı yönünde uzanan ve önce koridor olarak adlandırılan mekanın, zeminde ele geçirilen içbükey su olukları nedeniyle bir su tahliye alanı olduğu anlaşıldı.¹⁹

Atina, Acropolis Müzesi (iç mekan)
(http://www.artknowledgeews.com/New_Acropolis_Museum.html?q=design+museum+london, 20.04.2010)

Atina, Acropolis Müzesi (yarı açık mekan)
(<http://www.zetutch.com/archi/acropolis-museum-458>, 20.04.2010)

Milas ilçesi Şevketiye Mahallesi Kemerler Mevkii, 199 ada 271 parsel’de Milas Müzesi tarafından belirlenen mekanların şematik gösterimi

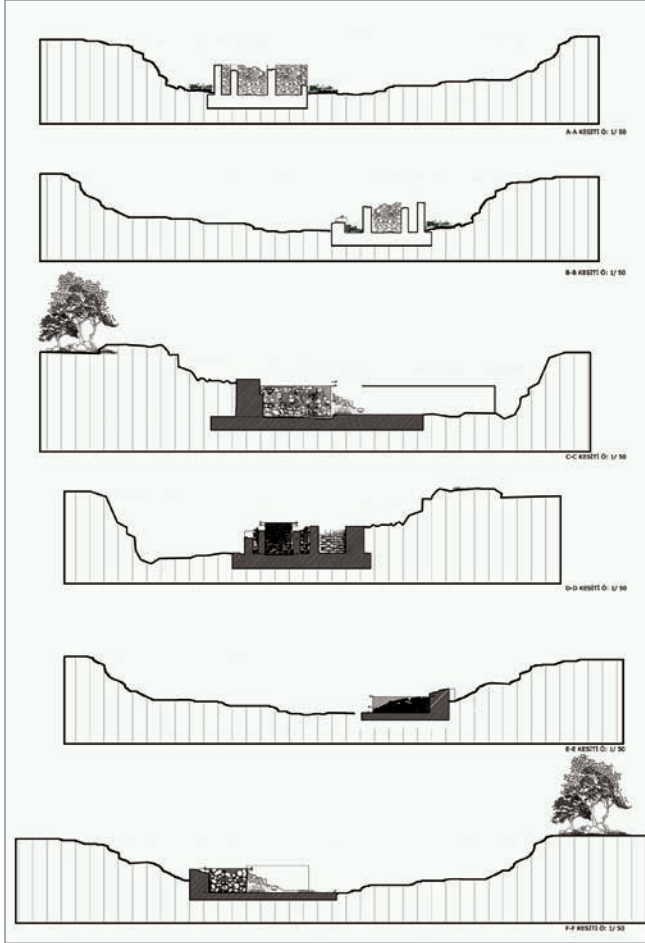
Görsel arşiv oluşturmak için yapılan çalışmalar devam ederken, bir yandan da rölöve için ölçü alınmaya başlandı. Yer yer mekanlar oluşturulan taş duvar kalıntıları, detaylı rölöveleri alınarak 2 boyutlu olarak projelendirildi.

Kentsel arkeoloji, daha önce de değinildiği gibi pahalı bir eylemdir. Ancak çalışmanın sürekliliği, sürdürülebilirliği, bütüncül şekilde ele alınarak planlanması ve uygulanmasının kente nasıl bir geri dönüşüm sağlayacağını ve bunun önemi-

ni görmek gerekir. Bu nedenle, alanın projelendirilmesi ve görsel bir arşiv oluşturularak belgelenebilmesi, kısmen sosyal ve kültürel sorumluluğumuz için yapmamız gerekenlerin bir parçasını oluşturdu. Mülk sahibi ile ortak fikirlerimizin olması, üzerinde durduğumuz fikrin doğruluğunu güçlendirdi. Arkeolojik alanın konservasyonu yapılarak gerekli modern mimari müdahale ile korunmasına karar verildi; bunun üzerine dünyada yapılan çok sayıda örnek sıralanabilir.

¹⁸ Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı (18.07.2007)

¹⁹ Milas Müzesi Müdürlüğü, Şubat 2007, Kurtarma Kazısı Raporu, Muğla.

Milas ilçesi Şevketiye Mahallesi Kemerler mevki, 199 ada 271 parsel'deki arkeolojik kalıntılar için rölöve taslak çalışması

Milas, Şevketiye Mahallesi Kemerler mevki, arkeolojik kalıntılar

Tarihi kalıntıların korunması üzerine Avrupa örnekleri (Macaristan'ın Pécs kenti, Erken Hristiyanlık dönemi tonoz mezar kalıntıları) (<http://marvaoguide.com/index.php/Hungary/Pecs.html>, 25.06.2010)

Tarihi kalıntıların korunması üzerine Avrupa örnekleri (Sofya, Bulgaristan) (<http://www.aip.de/People/rarit/eclipse2006/>, 20.05.2010)

Beçin Kalesi'nden Milas'a bir bakış

Avrupa'da mimari kaliteye ilişkin kararlar üzerin konuştuğumuzda, akademik bir değerlendirme ile ortaya çıkanları aşağıdaki maddelele açıklayabiliriz:

Topluluk bünyesinde ve hükümetler arasında, yıllardır sürdürülen, mimari miras, yapı çevre, sosyal çevre ile ilgili çalışmaları ve özellikle,

1 a “Yarının kenti ve kültürel miras” teması ile ilgili olarak ilk kez bir “anahtar eylem” içeren ve düzeyli bir yapı çevrenin oluşturulması sorununu ele alan beşinci araştırma ve geliştirme çerçeve programını (*Research and Development Framework Programme-RDFP*),

b Avrupa Birliği'nin bir amacı olan yapı kalitesini muhafaza etmek ve geliştirmekle görevli

komisyon tarafından sunulan, “*Avrupa Birliği'nde Sürdürülebilir bir Kentsel Gelişme için Çerçeve*” çalışmasını,

c Çağdaş mimarlığı, kültürel ve mimari mirasın muhafazası ufku ile donatarak, kültürel mirasın yaratıcı yönetimini ele alan Avrupa Topluluğu Gelişme Perspektifi (*European Spatial Development Perspective-ESDP*) kavramının ortaya çıkışını teyit eder.

2 a Tarihsel süreklilik, kamusal alanların kalitesi, farklı toplumsal katmanların bir arada olması ve kentsel çeşitliliğin getirdiği zenginlik gibi, Avrupa kentlerinin ortak paydası olan özelliklere,

b Düzeyli bir mimarlığın, yaşam çevresini yücelterek ve sakinlerin kentsel ya da kırsal olsun çevre ile

ilişkilerini olumlu yönde etkilemek suretiyle; toplumsal bütünleşmeyi, iş alanlarının yaratılmasını ve kültür turizmi ile bölgesel ekonomik gelişmeyi olumlu yönde etkileyen bir etmen oluşturduğu savına katıldığını belirtir.

3 a Kentsel tasarım ve mimarlık ile ilgili duyarlılığın ve kavrayış seviyesinin, genel kamuoyu nezdinde ve meslek ile ilgili karar verici mercilerde yükselmesini sağlayıcı çaba sarf etme,

b Mimarlık hizmetinin özgül niteliğinin kararlar alınır ve eylemler uygulanırken göz önünde bulundurulması,

c Örnek kamusal yapılaşma politikaları aracılığı ile mimari düzeyin gelişmesini sağlama,

d Mimarlık alanındaki tecrübe ve

bilgilerin mübadelesini teşvik etme, konularının üye devletlerce amaçlanmasını teşvik eder.²⁰

Konu üzerine ülkemizde büyük küçük ölçekte yüzlerce örnekle defalarca karşılaşmaktayız. Ancak bu kentleri irdelemek ve gerekli analo-

jik yaklaşımlarda bulunmak üzere, Karia dönemlerinden Cumhuriyet'e uzanan bir Ege medeniyetler kenti olan Milas'ı irdelemek, markalaşma sürecine hazırlanan kent içinde yardımcı olacaktır.

Milas kenti Sodra Dağı'nın etek-

lerinde kurulmuş bir uygarlıklar kentidir. Detaylı bir inceleme ve gözlemle, günümüzde dahi kentin kültürel bileşenlerinde bu uygarlıkların (*Karia, Roma, Bizans, Selçuklu, Menteşe Beyliği, Osmanlı İmp.*) etkilerinin varlığı olasıdır.

Değerlendirme ve Sonuç

Göreceli mimari tasarım değerlendirmesinden uzak kalarak, bahsettiğimiz bu modern yapılaşma çalışmalarında yapılan hafriyat kazılarında, çoğu zaman arkeolojik bir takım kalıntılara rastlanmaktadır. Kent- sel arkeoloji olarak adlandırılan her arkeolojik alan gibi, genel geçer bir kuralla devletin malıdır.

Kentsel arkeoloji öncelikle bir devlet sorumluluğudur. Oysa bugün Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülkenin koruma yasalarında tanın- lı olarak yer almamaktadır. Fransa gibi ülkelerde, koruma yasalarındaki boşluğu kent planlama yasaları doldurmaktadır.²¹

Kentlerin sahiplerinin yerel yönetimler olduğu gerçeğinden hareketle, uygulamacı kuruluşların bünyelerinde arkeologlar, restorasyon uzmanı mimarlar ve kent plancıları istihdam etmeleri, plancıların da ekiplerinde bu uzmanlık dallarından görüş ve destek almaları beklenmelidir. Fransa ve İskoçya gibi ülkelerde ulusal düzeyde kentsel arkeoloji organizasyonları vardır.²²

Özetlenen koşullar kent içindeki arkeolojik alanların korunması ve kent yaşamına entegre olmaları disiplinler arası koordinasyonun zorunlu olduğunu göstermektedir. Arkeolojik buluntulara rastlanan bir yerde kazı ve değerlendirme işlem-

Başta kentsel koruma ve özelinde kent içindeki arkeolojik alanların korunması, bir toplumsal bilinç sorunudur.

leri, arkeoloji meslek dalının sorumluluğundadır; ancak, kentteki herhangi bir müdahaleden önce arkeologlar, mimarlık tarihçileri, plancılar ve yerel yöneticilerin koordinasyonunda hazırlanacak olası yerleşim evrelerini gösteren buluntu haritalarının elde edilmesi zorunludur. Bu haritalar kentteki gelişme, dönüşme uygulamaları sırasında ortaya çıkabilecek sorunlara karşı tedbir alınmasına olanak sağlayacaktır.²³

Gerek kazıların gerçekleştirilmesinde gerekde kent içindeki bu alanların sürdürülebilirliğinin sağlanmasında ciddi kaynaklara ihtiyaç duyulur. 1999 "Arkeolojik Mirasın Korunması İçin Avrupa Konvansiyonu" nun 3.maddesi ayrılacak fonların sürekliliğini öngörmektedir.²⁴

Tüm bunların ötesinde, başta kentsel koruma ve özelinde kent içindeki arkeolojik alanların korunması bir toplumsal bilinç sorunudur.

Tüm teknik disiplinlerin entegrasyonu sağlansa bile, topluma kentli olma ve eser koruma bilinci yerleşmemişse korumanın sürdürülebilirliği sağlanamaz. Bu nedenle, ilköğretimden başlayarak örgün eğitimde, halk eğitiminde, başta kentte görevli yöneticiler olmak üzere hizmet içi eğitimde, tüm eğitim kadrolarının da bilgilendirilmesi ve koordinasyonu gerekmektedir.²⁵

Eğer gelişmiş bir yaşam standardı yakalamanın koşullarından biri, kentsel kimliğin korunması ise bunu sağlamanın yollarından biri de kent içindeki arkeolojik alanların korunarak sergilenmelerinden, ilgi çekiçi birer "arkeopark"a dönüşmelerinden geçmektedir. Hepsinden de önemlisi, toplumun, kentli olma bilincini sağlayacak bu "özel eğitim alanlarının" her evrede korunmasına katılması ve tüm ilgili disiplinler arasında işbirliğinin sağlanması anlamına gelecektir.²⁶

Makalede incelenen Milas örneğinde olduğu gibi katmanlı birçok kentte, karşılaşılan kentsel arkeolojik alanlar bir kent sorunsalı olmaktan çok mimari yapılaşmalarla bütünleşebilirler. Açık kent müzeleri kent sokaklarıyla kucaklaşırken, üst kotlarda bu müzeye seyir terası oluşturan aktif kullanım mekanlarının oluşması da sağlanmış olacaktır.

²⁰ 2001/C73/04, *Avrupa'da Mimari Kaliteye İlişkin Karar, Avrupa Birliği Konseyi'nin Kentsel Ve Kırsal Çevrede Mimari Kalite İle İlgili Kararı*, 12 Şubat 2001.

²¹ Altınöz, a.g.m.

²² aynı yer.

²³ aynı yer.

²⁴ *European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage*, Article 3, La Valetta, 1992, www.international.icomos.org/charters/arch, (30.11.2005).

²⁵ Özcan, 2006, a.g.m.

²⁶ aynı yer.

REFERANSLAR

- 1- Ahunbay, Z., 1999, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, YEM Yay., İstanbul.
- 2- Akın, M., Tapan, M., Sey, Y., *Vizyon 2023 Öngörü Panelleri Sürdürülebilir Kalkınma / "Tarihi Kültürel Mirasın Korunması"*, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-13.pdf (01.20.2011).
- 3- Altınöz, A.G.B., "Çok Katmanlı Kentteki Tarihsel Katmanlaşmayı Çözümlmek: Kent Arkeolojisi", <http://www.metropolit-istanbul.com/public/temamakale.aspx?tmid=&mid=13>, (14.06.2010).
- 4- Archaeological Institute- Bulgarian Academy of Sciences, 1999, "Bulgaria", *Report on the Urban Archaeology in Europe*, Council of Europe Pub., Strasbourg, p.41.
- 5- *European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage*, Article 3, La Valetta, 1992, www.international.icomos.org/charters/arch, (30.11.2005).
- 6- *International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*, Article 1 & 14, Venedik, 1964, www.international.icomos.org/centre_documentation/chartres, (23.03.2005).
- 7- Kuban, D., 2001, *Türkiye'de Kentsel Koruma*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.
- 8- Milas Müzesi Müdürlüğü, Şubat 2007, *Kurtarma Kazısı Raporu*, Muğla.
- 9- Özcan, Z., 2006, "Planlamada Disiplinlerarası İlişkiler ve Kentsel Arkeolojinin Yeri", *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.*, Cilt 21, No 4, s.681-687.
- 10- Özcan, Z., Okcuoğlu, Y., 1993, "Koruma Amaçlı İmar Planlarında Kentsel Tasarımın Yeri: Divriği Örneği", 2. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, MSÜ Yay., (ed. M. Çubuk), İstanbul, s.215-220.
- 11- Paşapur, M., Etikan, S., Çıkın, T.A., Mayıs 2010, "Multidisipliner Ölçekte Markalaşma Stratejisi Geleceğe Uzanan Bir Marka Kültür Turizm Kenti Milas Örneği", (*Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Sempozyumu*'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur).
- 12- Tuna, N., 1999, "Turkey", *Report on the Urban Archaeology in Europe*, Council of Europe Pub., Strasbourg, p.217-228.
- 13- 2001 / C73 / 04, *Avrupa'da Mimari Kaliteye İlişkin Karar*, Avrupa Birliği Konseyi'nin Kentsel Ve Kırsal Çevrede Mimari Kalite İle İlgili Kararı, 12 Şubat 2001.